

Ioan Barac, *Scrieri*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2021

Aș așeza recenta ediție critică îngrijită de profesorul Mircea Popa, Ioan Barac, *Scrieri* (Cluj-Napoca, Editura „Casa Cărții de Știință”, 2021), sub semnul datoriei împlinite. Pentru că, așa cum mărturisește în *Nota asupra ediției*, universitarul clujean și-a asumat, cu mulți ani în urmă, misiunea, deloc facilă, de a readuce în discuție o personalitate aproape uitată: „În ciuda acestor vremelnice atenții, scriitorul brașovean nu s-a bucurat nici până în clipa de față de o ediție cuprinzătoare, care să-i adune la un loc scrierile editate și cele rămase în manuscris. Acest lucru a constituit pentru noi un imbold de a umple noi acest gol, hotărâre luată cu mulți ani în urmă, când am avut posibilitatea de a lucra la copierea unor astfel de texte în drumurile noastre la București.”

Conștient că „ediția de față nu este o ediție completă a operelor lui Ioan Barac, ci o ediție care dorește să sublinieze mai ales calitatea sa de « poet povestitor », de colportor de literatură populară cultă”, Mircea Popa (re)deschide dosarul Barac, autor peste care s-a așternut praful gros al uitării și al nepăsării. Dincolo de gestul recuperator, există și o implicită intenție polemică, travestită într-o nemulțumire difuză față de posteritatea unui autor important pentru epoca sa. De aceea, volumul se cuvine a fi citit și ca o pledoarie pentru revizitarea operei lui Barac, în care profesorul Popa vede un precursor al lui Anton Pann și un intelectual influent, „care are meritul de a fi deschis apetitul românilor pentru marile cărți populare occidentale și orientale, contribuind în chip esențial la pregătirea publicului nostru pentru lectura romanului.”

Modest intitulată *Scrieri (lucrări originale, traduceri și prelucrări)*, cartea este construită pe cinci secțiuni: *Operă editată din volume*, *Operă editată din periodice*, *Publicistică tipărită*, *Operă rămasă în manuscrise* și, la final, un consistent capitol de *Note și comentarii*, care întregesc tabloul unei opere mozaicate, greu de înțeles în absența unor informații suplimentare. Au fost selectate, după cum se poate observa, texte reprezentative pentru scrisul lui Ioan Barac, „un foarte înzerstrat poet liric”, pe care Mircea Popa încearcă să-l readucă în prim-plan, insistând asupra activității sale complexe și asupra meritelor pe nedrept neglijate de istoria literară. Polemizând cu G. Bodan-Duică sau cu Ioan Colan, îngrijitorul ediției subliniază rolul de intermediar între lirica Văcăreștilor sau a lui Mumuleanu și Conachi și cea a autorilor maghiari sau germani din Transilvania. Astfel, este combătută ideea unei rupturi între poezia galant-anacreontică din Principate și cea practică de Barac în Ardeal. Dimpotrivă, ține să sublinieze istoricul literar clujean, consultarea atentă a manuscriselor sale dezvăluie un poet la curent cu modele și modelele literare, cu o concepție bine articulată despre scris și stăpân pe mijloacele sale.

Dincolo de această contextualizare, mai relevant mi se pare altceva: Mircea Popa propune, de fapt, o altă grilă de lectură a operei lui Barac, pe care o descrie prin raportare la ideea de joc, sugerând existența unor predispoziții ludice, surprinzătoare pentru un autor pe care clișeele critice îl reduceau la figura unui monoton, adânc înrădăcinat într-o formulă lirică greoaie: „O anume tentație a *jocului*, a încifrării de tip concetist, se poate surprinde în aceste versuri. E poate timpul să discutăm această creație și printr-o altă prismă decât cea de până acum: aceea a manierismului și barocului.” Este – trebuie să recunoaștem – o mutație îndrăznească, care contrazice o întreagă tradiție interpretativă care se cerea actualizată. În asta rezidă, de fapt, meritul principal al ediției, care nu doar antologhează scrieri definitorii, ci le și reinterpretează

contribuind, astfel, la înțelegerea nunațată a rolului pe care l-a jucat traducătorul și colportorul ardelean în tranziția de la vârsta medievală a poeziei românești la cea premodernă.

Pe de altă parte, Mircea Popa scoate în evidență un Barac conștient că face literatură, un autor matur, stăpân pe mijloacele sale, pe care le împrumută, e drept, asimilându-le însă cu brio și valorificându-le într-o cultură cu realizări modeste, unde toate se cereau luate aproape de la zero. Convins de caracterul educativ al artei, Barac a luptat – arată îngrijitorul ediției – pentru „îmbogățirea literaturii naționale”, dintr-un pronunțat patriotism. Traducând și prelucrând modele din literatura europeană, Barac marchează un moment de cotitură, concentrându-și atenția „asupra literaturii de fantezie.” De aceea, concluzia este că „Partea de rezistență a operei lui Barac trebuie căutată în traducerea și prelucrarea celor mai cunoscute cărți populare europene...” Identificând sursele care au stat la originea textelor scrise și publicate de Barac, Mircea Popa demonstrează existența unor legături puternice între modelele orientale și cele occidentale, respectiv cele antice, medievale și moderne, deopotrivă. Privit astfel, funcționarul brașovean se dezvăluie drept un cărturar remarcabil, cu certe disponibilități literare.

Ediția de față echivalează cu o reparație, prin care Ioan Barac este transformat într-un ins providențial, la răscrucea dinstre iluminism, clasicism și romantism. Cu următorul bemol. Furat de propria-i teză, Mircea Popa ajunge să-i supraliciteze meritele, ceea ce nu înseamnă că Barac nu rămâne un autor important pentru a înțelege metamorfozele literaturii din Transilvania, la începutul veacului XIX. La fel de riscantă mi se pare și încadrarea lui „în curentul unui Biedermeier românesc”, în care văd mai degrabă o temenea făcută periodizărilor propuse de Virgil Nemoianu și de Nicolae Manolescu. A-l considera pe colportorul Barac un ilustrator al Biedermeierului ardelenesc echivalează cu vârârea lui într-un pat procustian, operațiune falacioasă întrucât specificul și, implicit, meritele sale țin tocmai de eterogenitatea preocupărilor sale. Creația sa include nu doar texte reușite, precum *Istoria preafrumosului Arghir și a preafrumoasei Elena cea măiasgtră și cu părul de aur*, *O mie și una de nopți*, *Rătăcirile lui Ulise*, *Moașa Eva*, *Graiuri moralicești într-o istorioară a unui Loreti* etc., ci și încercări cu valoare strict istorică și documentară, cum ar fi *O paradigmă Pipela Găscariu mult curioasă în stihuri alcătuită*, *Cercul timpului*, *Întâiul corăbier* sau versurile din manuscrise.

Într-o epocă tot mai dezinteresată de valorile clasice, actuala reeditare a *Scrierilor* lui Ion Barac se dovedește un act necesar. Punând la dispoziția cititorilor un *best of* Barac, ea suplinește un gol din istoria noastră literară, contribuind astfel la mai buna cunoaștere a unei perioade pe nedrept neglijate. Prin această dimensiune recuperatorie, ediția îngrijită de Mircea Popa mi-a amintit de celebra colecție *Restitutio* a Editurii „Minerva”, pe care o continuă, prob, într-un moment în care dezinteresul față de trecut pare a fi cuvântul de ordine.

Adrian Jicu¹

¹ Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău.